

ARANYBA REJTETT ARCOK - aranymaszkok Ázsiából

A Zelnik-gyűjtemény a Néprajzi Múzeumban

2010. március 12. - 2010. június 20.

A Zelnik-gyűjtemény és a Néprajzi Múzeum *Aranyba rejtett arcok - Aranymaszkok Ázsiából* című közös kiállítása a világon most első alkalommal mutatja be a nagyközönségnek a két intézmény különleges tárgyait. Maszk - már maga a szó is izgalmat s némi titokzatosságot sugall, hisz az elrejtőzés, a más képében való megjelenés szándéka áll mögötte. Állati maszkot öltött a történelem előtti idők törzsi sámánja, amikor sikeres vadászatért folyamodott az égi hatalmakhoz. Álarcot vett fel az indián varázsló, amikor harci táncát járta a csaták előtt, s halotti álarcot kaptak az elhunytak megannyi kultúrkörben, amikor egy-egy uralkodó vagy hadvezér végső búcsúztatására került sor. Napjaink világához is hozzátartozik az álarcviselet, a laborokban dolgozó szakértők védőmaszkjától a hagyományidéző farsangokig, Hollywood maszkmestereitől a velencei karnevál csillogó álarcáig.

A tárlat huszonnégy páratlan értékű arany-, valamint három ezüstmaszkot vonultat fel, amelyek a Zelnik-gyűjtemény világviszonylatban is egyedülálló darabjai. A kiállított aranymaszkok lelőhelye, készítésének ideje és funkciója tág határok között mozog: legrégebb darabjainak elkészülte becslések szerint az időszámításunk előtti 6-5. századra tehető, de stílusjegyeik alapján még a "legifjabbak" is 13-14. század körüliek - tehát fél ezredévnél idősebbek. A lelőhelyek a görög kori Trákiától Dél-Ázsián és Indokínán keresztül egészen Jáva szigetéig terjedhetnek. Az egykori felhasználást illetően a maszkok kidolgozottsága, anyagvastagsága és egyéb nyomok adnak támpontokat, amelyek alapján halotti (temetési) és más rituális funkció valószínűsíthető. A halotti maszkok közül kiemelkedik egy, a Liaodinasztia (907-1125) idején készült darab. A Mandzsúria nagy részét uraló kitájok temetési szokásaihoz igazodva a maszk széle mentén lyukakat fúrtak, melyekhez ezüsből készült drótháló erősítettek, s ez a drótháló alkotta a teljes testet beborító halotti lepel részét. A kiállítás másik büszkesége a skorpióálarcpáros. A tárgyak előző tulajdonosának tudomása szerint a Vietnami-hegylánc gerincére visszaszorult törzsek és fejedelemségek valamelyikéből származnak e műremek. A skorpió etnográfiai vonatkozásai mindazonáltal meglehetősen bizonytalanok, vegyesek. A délkelet-ázsiai monszunövezetben több népcsoport asszonyai kézfejükre, Borneó szigetén a tengerparti iban harcosok pedig felsőtestükre tetoválják a skorpiót, hogy így védekezzenek rettegett, nemritkán halálos csípésétől. A dőmb törzsbeli (indiai Orissa állam) pedig épp ellenkezőleg, az állat életerejének és energiájának megszerzése érdekében teszik ugyanezt.

A Néprajzi Múzeum saját gyűjteményéből válogatott kollekción hasonlóan különleges, eddig még be nem mutatott ritkaságokat tár a látogató elé. E maszkok zöme Óceániából, elsősorban Pápua Új-Guinea szigetvilágáról származik. A múzeum által bemutatott temetési, tánc- és színházi maszkok többsége mulandó anyagokból készült (növényi rostokból, levelekből, sőt előfordulnak szőrből vagy akár pókhálóból készült alkotások), de fából vagy kéregből faragott példányok is vannak a kiállítás tárgyi anyagában. Az álarcok többnyire különböző titkos társaságokhoz kötődtek, melyeket e társaságok tagjai készítettek és viseltek a felnőtté avató rítusok során.

A kiállításhoz a megértést nagyban segítő, könnyen érthető kiállítási kalauz készült, míg az alaposabb elmélyülést a katalógus szolgálja. A gyerekeket a múzeumpedagógiai kiadvány segíti abban, hogy megismerjék a maszkok világát.

A kiállítást rendezte: Biró Anna, Jelen János, Wilhelm Gábor